

TILL DIG SOM
ÄR ANHÖRIG

därför tvåspråkighet
- valfrihet på riktigt

OM DÄRFÖR TVÅSPRÅKIGHET

Därför tvåspråkighet är en broschyr om hur tvåspråkighet skapar delaktighet för barn och unga med hörselskada.

Vi vill att alla barn med hörselskada ska få utveckla både svenska och svenskt teckenspråk tidigt i livet. För att det ska bli verklighet krävs bland annat tydligare riktlinjer som ger alla barn och unga med hörselskada rätt till teckenspråksutbildning. Det krävs också att samhället tillhandahåller teckenspråkiga miljöer under barnets uppväxt och skolgång.

Svenska + svenskt teckenspråk = delaktighet.

Så ser vår språkekvation ut.

OM SAMARBETET

Broschyren är utformad av **Unga Hörselskadade (UH)**, i samarbete med:

DBU - Dövblind Ungdom

www.fsdb.org/dbu.html

DHB - Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning

www.dhb.se

FSDB - Förbundet Sveriges Dövblinda

www.fsdb.org

HRF - Hörselskadades Riksförbund

www.hrf.se

SDR - Sveriges Dövas Riksförbund

www.sdr.org

SDUF - Sveriges Dövas Ungdomsförbund

www.sduf.se

SPRÅKEKVATIONEN

Alla barn med hörselskada ska tidigt i livet få möjlighet att utveckla svenska i alla former och svenskt teckenspråk så att de senare kan välja vilken typ av kommunikation de vill använda. Det är valfrihet. På riktigt.

Vem är du utan ditt språk? Det är en hisnande fråga. Tillgången till språk är grundläggande för socialt samspel, personlig utveckling och förmåga till abstrakt tänkande. Att utveckla ett språk som barn sker omedvetet och automatiskt. Att det blir svårare senare i livet vet alla som tragglat med glosor och kvällskurser. Det är inte heller nödvändigtvis att det språk man utvecklar som ung eller vuxen får en lika hög nivå som om man utvecklat det från början.

Tvåspråkighet för en person med hörselskada innebär att hen behärskar såväl svenska som svenskt teckenspråk.

Att vara tvåspråkig ökar delaktigheten i samhället genom att personen som har hörselskadan kan växla mellan språken.

Det kan till exempel handla om att använda sig av teckenspråk när det är svårt att höra, som t.ex. i studier på högre nivå där gruppdiskussioner är vanligt förekommande, när man är ute och fikar i bullriga miljöer, är ute och dansar, när man ska bada i simhallen eller helt enkelt när t-slinga inte finns eller inte fungerar. Tvåspråkighet gör barn och unga med hörsel-

skada delaktiga, självständiga och ger oss möjligheten att utvecklas på våra villkor. Vi tycker att alla barn med hörselskada ska få utveckla både svenska och svenskt teckenspråk tidigt i livet.

SPRÅK FÖDER SPRÅK

Om man har många språk runtomkring sig uppmuntras alla de språken. Språk föder på så sätt språk! Om [...] ett barn får ett implantat [...] och om man tidigare har använt gester och tecken så ska man fortsätta med tecken och gester. Då får barnet fortsätta att ha båda språken just för att de förstärker varandra.

Emelie Cramér-Wolrath, fil.dr. i specialpedagogik i "Språk föder språk" (UR, 2016)

INGEN ÅNGER

Jag har aldrig hört någon hörande förälder säga att de har ångrat att de har börjat använda teckenspråk till sitt barn.

Brita Bergman, professor emerita i teckenspråk i "Teckenspråk nu, sen eller aldrig" (UR, 2016)

VARFÖR TVÅSPRÅKIGHET?

Det är viktigt att ha ett livslångt perspektiv när det gäller personer med hörselskada.

Det är omöjligt att förutspå hur mycket nytta hörhjälpmedel kan göra för det aktuella barnet i framtiden. Det som fungerar i klassrummet är inte nödvändigtvis tillräckligt på rasten, i slöjdsalen eller på restaurangen.

Kanske är det först vid övergången från gymnasiet till högskolan eller arbetslivet som hörhjälpmedel (exempelvis hörapparat och hörselimplantat) inte är tillräckliga vid diskussioner, grupparbeten eller möten. Att i det skedet i livet lära sig svenskt teckenspråk för att kunna använda teckenspråkstolk är för de flesta inte ett alternativ. För att garantera delaktighet i alla typer av situationer, nu och i framtiden, är rätten till tvåspråkighet avgörande. Vi vill att alla barn med hörselskada ska utveckla både svenska och teckenspråk tidigt i livet för att senare kunna göra egna val i vilken typ av kommunikation de vill använda.

”

TRIVS PÅ RGD

Jag går tredje året på barn och fritidsprogrammet på Riksgymnasiet för döva. Jag är hörselskadad men har valt att gå i dövklass. Men det är inte bara döva som går i klassen. Det finns både döva och hörselskadade elever i klassen. Jag valde gå i dövklass för jag inte vill vara trött varje dag efter skolan och inte kunna träffa kompisar. Det är ansträngande att behöva lyssna och gissa sig till de ord som sägs. Det finns också en risk att mina betyg blir sämre för att jag inte kan visa upp mina kunskaper på samma sätt. Det är jättebra att kunna teckenspråk! Att få undervisning på teckenspråk och att man på raster kan umgås med både döva och hörselskadade är ovärderligt.

Sara, hörselskadad och går i dövklass

”

FRÄMJAS I TECKENSPRÅKET

För döva barn, barn med hörselnedsättning och barn som av andra skäl har behov av teckenspråk ska språkutvecklingen främjas i det svenska teckenspråket.

Förordning (SKOLFS 2018:50) om läroplan för förskolan

TVÅSPRÅKIGHET OCH UTBILDNING

På lekplatsen, vid utklädningslådan eller under legobygge är den språkliga kommunikationen kanske inte viktigast. Men när man börjar i skolan börjar också samtalet med kamraterna att spela en allt större roll. Har man en hörselskada går mycket av energin åt till att läppavläsa och överhuvudtaget försöka höra vad som sägs. Detta var ett mindre problem under gamla tiders katederundervisning då enbart läraren talade, men leder till minskad delaktighet under grupparbeten och diskussioner. Många elever med hörselskada vittnar om huvudvärk och trötthet efter en dag i skolan. Teckenspråk är en mer hållbar lösning än en värktablett! Vi tror också att teckenspråket stärker individen. Det kan vara skönt för en att ha verktyg för att bemöta olika situationer.

På SPSM:s specialskolor för döva elever och elever med hörselskada sker undervisningen främst på svenskt teckenspråk men även på talad svenska beroende på elevernas förutsättningar.

Elevgruppen där ser idag annorlunda ut eftersom många barn som föds döva får ett cochleaimplantat inopererat. Det är viktigt att specialskolan fortsättningsvis har en tvåspråkig miljö (svenskt teckenspråk och svenska) som tillgodoser barnens behov. Teckenspråk är en självklarhet i specialskolan. De elever som går integrerat

i en klass med hörande kamrater bör ha möjlighet till kontinuerlig teckenspråksundervisning och besök på specialskolorna för att få stimulans i sitt teckenspråk. Det är viktigt att den gruppen ska få möjlighet till att lära sig teckenspråk fullt ut, framförallt när fler och fler går integrerat idag.

Särskilt när barnkonventionen visar på att alla barn ska ha samma rättigheter, som i det här fallet handlar det om att visa respekt för barns identitet och språk.

TVÅSPRÅKIGHET EFTER SKOLAN

I klassrummet går det många gånger att få till en teknisk lösning med mikrofoner som gör att barnet med hörselskada är delaktigt. På caféet med vänner eller i simhallen med kompisarna är situationen en annan.

Att kunna fika i en stimmig miljö och kommunicera på teckenspråk med vännerna är en enorm lättnad och gör att man inte behöver kämpa för att höra.

Hörapparater tål inte alltid vatten vilket gör att man i en simhall, som dessutom ofta är dålig rent akustiskt, har ännu svårare att höra. Att här kunna teckna till varandra eller använda en teckenspråkstolk till crawlkursen är en väg till delaktighet.

Att kunna teckenspråk är också en för-

del på arbetsplatsen, även om kollegorna är hörande. Hur välvilligt inställda arbetskamraterna än är kan det vara svårt att få till en teknisk lösning som fungerar på möten eller under studiedagar. Att kunna teckenspråk och använda sig av teckenspråkstolk vid sådana tillfällen är en effektiv lösning för personer med hörselskada.

TVÅSPRÄKIG TRYGGHET VID HÖGRE STUDIER

När jag först började läsa på en högskola visste jag inte vilken hjälp jag kunde få som hörselskadad. Det finns mycket hjälp jag kan få och jag borde ha använt mig mer av de möjligheter som finns för att kunna koncentrera mig på det jag varit där för, studera. Jag har framförallt använt mig av teckenspråkstolkar. Det innebär ett samarbete mellan tolkarna och mig som gör att jag tryggt vet att jag får del av det mesta som händer runt omkring mig. Att jag t.ex. kan ta del i diskussioner i grupp. Skrivtolk önskar jag att jag använt på föreläsningar som hålls på engelska. Så mitt råd är att kolla upp alla möjligheter som finns för just dig och sedan gå all in!

Isabel, barndomshörselskadad studerande

KÄMPAT FÖR RÄTTEN TILL TECKENSPRÅK

Jag föddes med en missbildning i inneröronen men min hörselskada bekräftades inte helt förrän vid fyraårskontrollen. Mina föräldrar fick information om att hörselskadan inte skulle påverka mitt liv och inga uppföljningskontroller bokades in vilket ledde till att jag hamnade i kläm mellan stolarna. När jag var 12 år försämrades min hörsel så kraftigt så att jag nu var gravt hörselskadad på höger öra och medel på vänster. Då började jag intressera mig för teckenspråk men fick alltid till svar att jag hörde för bra och att jag inte behövde teckenspråk. De hänvisade istället till TUFF (teckenspråksutbildning för föräldrar) som mina föräldrar kunde gå för att sen komma hem och lära mig men jag fick inte följa med på den kursen trots att jag var 17 år gammal. Jag upplevde själv att jag hade väldigt svårt att hänga med i samtal och jag kände mig vilsen. Det slutade med att jag tog tag i att lära mig teckenspråk själv och flyttade upp till Leksand och började studera på Västanviks folkhögskola. Teckenspråket har hjälpt mig att finna mig själv och jag har jättemycket energi över till annat när jag inte längre behöver slösa energi för att hänga med till hundra procent. Det har även lett till att jag känner gemenskap och delaktighet och jag har dessutom sällan huvudvärk och jag känner mig glad, trygg och lugn. Framförallt har jag hittat mig själv. Tekniken kan krångla, men teckenspråket är kvar.

Annica

PROBLEM OCH LÖSNINGAR

VALFRIHET

Problem: Det sägs vara möjligt att få svenskt teckenspråk om man vill och att det är valfriheten som styr. I praktiken är du som är förälder till barnet med hörselskada som bestämmer om barnet ska få lära sig teckenspråk eller inte. Vad händer med barnet om föräldrarna saknar engagemang – eller kunskap – för att ta strid för barnets rätt till tvåspråkighet?

Lösning: Det svenska teckenspråket och svenskan kompletterar varandra. Alla barn med hörselskada bör tidigt i livet få utveckla både svenska och svenskt teckenspråk. Det ger barnet en valfrihet att välja språk efter sammanhang och miljö.

TUFF

Problem: TUFF, teckenspråksutbildning för föräldrar, är ett statligt uppdrag som ger föräldrar till ett barn med hörselskada statligt finansierad rätt till utbildning i svenskt teckenspråk. Samma rättigheter finns inte för barn som har hörselskada. Barn som går i SPSM:s specialskolor får undervisning på och om teckenspråk men barn som går integrerat har mindre rätt och tillgång till teckenspråket idag än vad deras föräldrar har. Föräldrar har rätt till 240 undervisningstimmar i teckenspråk genom TUFF medan barn med hörselskada som går integrerat inte har rätt till teckenspråksundervisning förrän teckenspråket räknas som moders-

mål (vilket förutsätter att föräldern ska ha svenskt teckenspråk som modersmål och att barnet kan grunderna).

Lösning: Språklagen säger att alla med hörselskada ska ges chansen att lära sig teckenspråk. Dessutom ger förskolläroplanen barn starkare rätt till teckenspråk men det är inte tillräckligt. Det bör finnas tydligare riktlinjer så att **alla** med hörselskada får rätt till teckenspråksundervisning.

”

HUR HÖRS DET?

Varje hörselskada är unik och det kan vara svårt att förklara för personer med full hörsel hur man som hörselskadad uppfattar ljud. Hörapparater fungerar inte som kontaktlinser, som i princip återskapar synen för personen med synfel, utan de förstärker även bakgrundsljud. Det kan leda till att det som sägs överröstas av skrapet från klasskamraternas stolar.

LAGAR OCH KONVENTIONER

Det finns olika lagstiftningar, förordningar och skollagar som stöder vår syn om tvåspråkighet.

Några av dessa listas nedan.

SPRÅKLAGEN

I Språklagen (2009:600) finns bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket. Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket samt göra det möjligt för personer med hörselskada att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket (§ 9 och 14.2).

FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Denna konvention lyfter fram rätten till teckenspråk i flera punkter (i bland annat artikel 9, 21 och 24).

FÖRSKOLA OCH SKOLA

- Skollag (2010:800)
- Skolförordning (2011:185)
- Läroplanen för förskolan (SKOLFS 2018:50)

OM TECKENSPRÅKSTOLKNING

- Förvaltningslag (1986:223)
- Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)
- Europaparlamentets resolution om teckenspråk och professionella tolkar (2016/2952(RSP))

TECKENSPRÅKIGA MILJÖER

Problem: Idag finns det ingen tydlig organisation för hur barn med hörselskada ska få tillgång till teckenspråkiga miljöer (t.ex. på förskola, skola, på rastgården och i fritidsverksamheten). Det gäller särskilt de barn som går integrerade i en förskola eller skola med hörande.

Lösning: Ansvaret för teckenspråksundervisning och barn med hörselskadas möjlighet till teckenspråkiga undervisningsmiljöer ska ligga på Specialpedagogiska skolmyndigheten. Med teckenspråkiga miljöer syftar vi på att barn med hörselskada befinner sig i en miljö där majoriteten kommunicerar på teckenspråk. Barn som är de enda med hörselskada i hörande förskolor eller skolor ska få gå på teckenspråksveckor vi vill även se att SPSM tillhandahåller resurscenter där barn kan möta andra barn med hörselskada och på så sätt stimuleras i sitt teckenspråk. Ansvaret för den tidiga teckenspråksutvecklingen ska ligga på habiliteringen, där teckenspråk ska ingå som en självklar del.

TILL SIST

De lösningar vi presenterar ovan är såväl moraliskt som ekonomiskt försvarbara. Individer rustade för att möta livet lönar sig och tvåspråkighet ger delaktighet i längden. Därför bör alla barn med hörselskada tidigt i livet få utveckla både svenska och teckenspråk så att de senare kan välja vilken typ av kommunikation de vill använda.

Det är valfrihet. På riktigt.

”

FLER MÖJLIGHETER

Det var viktigt för oss att ge vårt barn möjligheten att välja själv. Inför beslutet hade vi diskuterat med både vuxna och tonåringar med CI samt föräldrar vars barn har CI. Först då kände vi att vi hade tillräckligt underlag för att med gott samvete tacka ja till erbjudande om CI-operation. Vår grundtanke var att vår dotter skulle kunna välja själv när hon blir äldre - hur och hur mycket hon använder sina CI. Genom att ge henne denna möjligheten skulle hon förutom sitt naturliga modersmål, teckenspråket, även få tillgång till den hörande världen och det talade språket. I vår drömvärld kan alla teckenspråk, men i den verkliga världen är det ju tyvärr inte så. En uppväxt med tvåspråkighet skulle innebära fler möjligheter, fler tillfällen till kommunikation och fler öppna dörrar.

Conny, pappa till flicka som är CI-opererad

UNGA HÖRSELKADADE
BOX 1068
164 25 KISTA

TELEFON: 08-457 55 00
MAIL: KANSLI@UH.SE
WEBB: WWW.UH.SE

BILDER: UNGA HÖRSEL-
SKADADE, SVERIGES
DÖVAS RIKSFÖRBUND

PRODUKTIONSÅR: 2019

UNGA HÖRSELKADADE I
SAMARBETE MED

